



QUẢN LÝ QUÁ TRÌNH DẠY VÀ HỌC ĐẠI HỌC

• TS. NGUYỄN TIẾN HÙNG

Viện Khoa học Giáo dục Việt nam

Nói một cách khái quát, quá trình dạy và học đại học là mối quan hệ phức tạp giữa nội dung và tài liệu khoá học (thông tin), giảng viên, người học/sinh viên (SV) và môi trường hay bối cảnh mà ở đó việc học tập diễn ra. Còn quản lý quá trình dạy và học đại học được hiểu là các cách/biện pháp/giải pháp được sử dụng để quản lý các hoạt động/quá trình dạy và học để hoàn thành các mục tiêu dạy và học của nhà trường.

Quản lý quá trình dạy và học đại học đóng vai trò rất quan trọng trong quá trình đào tạo ra đội ngũ nhân lực trình độ cao cho sự phát triển của bất kì quốc gia nào trên thế giới. Bài báo này trình bày và phân tích bản chất của mô hình quản lý quá trình dạy và học, cũng như các giải pháp để quản lý các hoạt động dạy và học trong trường đại học nhằm đạt tới các mục tiêu dạy và học đã đề ra.

1. Mô hình quản lý quá trình dạy và học

Các nghiên cứu gần đây về áp dụng mô hình quản lý chất lượng tổng thể cho quá trình dạy và học đã chỉ ra rằng các nhân tố thông tin, giảng viên, sinh viên và bối cảnh của quá trình dạy và học kết hợp với nhau tạo thành bốn thành tố chính của mô hình quản lý quá trình dạy và học đại học (xem sơ đồ).

1.1. Đầu ra: Là thành tố quan trọng nhất vì đây chính là các số đo kết quả học tập của sinh viên và thường được thể hiện qua SV tốt nghiệp và sau đó là mức độ phù hợp của SV khi làm việc tại các doanh nghiệp.

1.2. Quá trình dạy và học tại lớp học: Là thành tố quan trọng thứ hai và bao gồm tất cả các biến số có thể xảy ra tại lớp học. Thành tố này thường được chia thành: hành vi của giảng viên, hành vi của SV và các biến số khác. Hành vi của giảng viên bao gồm tất cả các hoạt động của giảng viên trong lớp học và thường được

chia thành ba loại: Lập kế hoạch, quản lý và giảng dạy. Lập kế hoạch liên quan đến các hoạt động tương tác với SV trong lớp học. Quản lý liên quan đến việc giảng viên kiểm soát hành vi của SV. Giảng dạy liên quan đến hoạt động hướng dẫn và dẫn dắt SV học tập.

Hành vi của SV bao gồm tất cả các hoạt động của SV trong lớp học và thường được thể hiện thông qua số thời gian dành cho các mục tiêu, cho các nhiệm vụ và mức độ hoàn thành bài tập được giao.

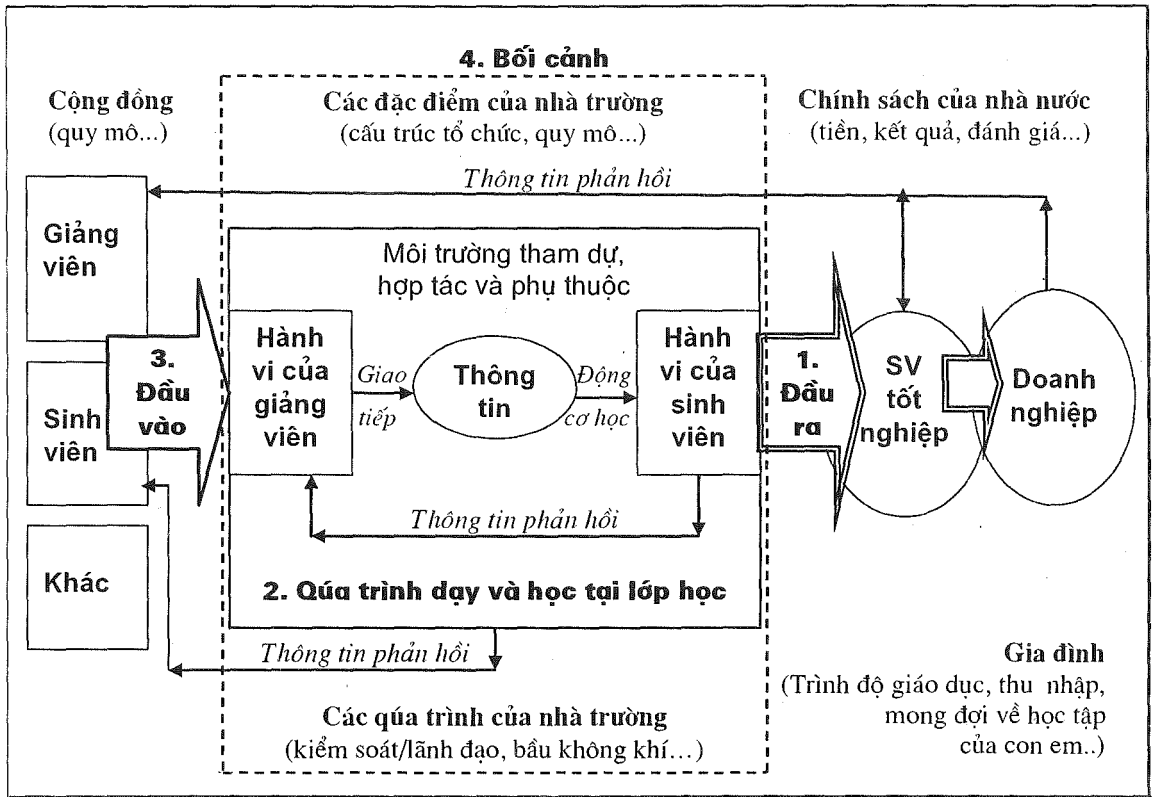
Biến số khác có thể ảnh hưởng tới thành tích học tập của SV thường là bầu không khí/môi trường lớp học.

1.3. Đầu vào: Miêu tả chất lượng hay đặc điểm của giảng viên và SV trước khi vào lớp học. Đặc điểm của giảng viên thường bao gồm các giá trị và niềm tin, kiến thức, tư duy và các kĩ năng giao tiếp, kĩ năng thực hiện, nhân cách,...

Đặc điểm của SV liên quan đến hành vi lớp học và thành tích của SV, như khả năng lĩnh hội kiến thức, lứa tuổi, giới tính, động cơ, kiểu học, nhân cách, tư duy...

Ngoài ra, đầu vào còn có nhân viên, ngân sách, cơ sở vật chất, công nghệ và trang thiết bị phục vụ quá trình dạy và học, và các mục tiêu của nhà trường,...

1.4. Bối cảnh: Bao gồm các nhân tố bên ngoài lớp học có ảnh hưởng đến đặc điểm của giảng viên và SV, các quá trình dạy và học tại lớp học, và đầu ra. Trong đó, các đặc điểm của nhà trường (cấu trúc tổ chức, quy mô) và các quá trình của nhà trường (các biến số liên quan đến các hoạt động như lãnh đạo/kiểm soát và bầu không khí nhà trường) là các biến số trực tiếp nhất. Ngoài ra, còn nhiều biến số bối cảnh khác có ảnh hưởng đến quá trình dạy và học, như gia đình, cộng đồng, xã hội, văn hoá,...



Sơ đồ - Mô hình quản lý chất lượng tổng thể áp dụng cho quá trình dạy và học (Huitt, 2003; Lee and Han, 2005; và Nasseh, 2001)

Trên thực tế, các thành tố trên của mô hình quản lý quá trình dạy và học có quan hệ mật thiết và tác động lẫn nhau, như: biến số quy mô và truyền thống của bối cảnh có ảnh hưởng tới các đặc điểm của giảng viên và SV, trong khi biến số gia đình có ảnh hưởng đến đặc điểm của SV. Các biến số về nhà trường và chính sách của nhà nước kết hợp với các đặc điểm của giảng viên và SV ảnh hưởng tới hành vi của giảng viên. Hành vi của giảng viên với đặc điểm của SV ảnh hưởng tới hành vi của SV. Hành vi của SV tại lớp học ảnh hưởng đến hành vi của giảng viên. Hành vi của SV ảnh hưởng trực tiếp đến thành tích học tập của SV... Và các thành tích của SV tại thời điểm cuối năm thứ nhất trở thành các đặc điểm của SV tại đầu năm thứ hai v.v...

2. Một số giải pháp quản lý quá trình dạy học

Dưới đây là một số giải pháp thường dùng để có thể quản lý có hiệu quả các hoạt động dạy và học tại các trường đại học tại một số quốc gia.

2.1. Xây dựng mục tiêu và chiến lược dạy và học có hiệu quả: Nhằm giúp SV tốt nghiệp đạt được các kết quả học tập đầu ra mong muốn. Mục tiêu và chiến lược dạy và học thường được xây dựng trong quá trình soạn thảo kế hoạch chiến lược phát triển nhà trường và thường gắn với triết lý, các nguyên tắc giảng dạy cũng như nhiệm vụ dạy và học của nhà trường. Nhiệm vụ dạy và học thường được miêu tả trong chức năng/nhiệm vụ, vai trò và các nguyên tắc giáo dục của trường.

Mục tiêu thường gồm mục tiêu dài hạn và mục tiêu cụ thể. Mục tiêu dài hạn thường được thực hiện thông qua các mục tiêu cụ thể. Để thực hiện một mục tiêu cụ thể thường có một hay nhiều chiến lược khác nhau. Ví dụ: để thực hiện mục tiêu "lôi cuốn, phát triển và duy trì được một đội ngũ giảng dạy có chất lượng cao" thì các chiến lược có thể là:

- * Tuyển chọn, phát triển và duy trì đội ngũ giảng dạy có chất lượng cao;
- * Tuyên dương và khen thưởng những giảng



viên dạy giỏi;

* Tạo cơ hội để giảng viên phát triển chuyên môn và nghiệp vụ sư phạm;

* Phát triển các kĩ thuật đánh giá hiệu quả việc giảng dạy của giảng viên;

* Tuyển dụng những SV tốt nghiệp xuất sắc làm giảng viên;

* Tuyên dương và tặng thưởng những sáng tạo của giảng viên trong việc thiết kế khoá học/chương trình.

2.2. Thiết lập cấu trúc dạy và học phù hợp. Nhìn chung, dạy và học trong trường đại học được thực hiện theo khoa với sự hỗ trợ của một số đơn vị khác trong trường. Thực tế, tính hiệu quả của quá trình quản lí hoạt động dạy và học đại học phụ thuộc chủ yếu vào việc thiết lập các cấu trúc tổ chức dạy và học, đi đôi với việc phân chia nhiệm vụ và quyền hạn phù hợp. Thông thường, trong trường đại học có 2 cấu trúc: cấu trúc hành pháp và cấu trúc khoa học/học thuật.

Cấu trúc hành pháp/thực hiện thường gồm ban giám hiệu, các chủ nhiệm khoa, chủ tịch hội đồng khoa học/học thuật,... và chịu trách nhiệm chung về điều phối và phối hợp các lĩnh vực lập kế hoạch, ngân sách, chính sách và dịch vụ khoa học, quản lí nguồn nhân lực, cơ sở vật chất, nghiên cứu, thông tin, tư vấn lập pháp và phát triển nhà trường.

Cấu trúc khoa học thường gồm hội đồng khoa học/học thuật và các tiểu ban của hội đồng chịu trách nhiệm với hội đồng trường về:

* Kiểm soát và phát triển tất cả các hoạt động khoa học/học thuật của trường để đảm bảo duy trì các chuẩn cao trong giảng dạy và nghiên cứu; và

* Giao tiếp với các cộng đồng khoa học khác thông qua các khoa và đơn vị khác.

Liên quan đến quản lí quá trình dạy và học, hội đồng khoa học chịu trách nhiệm phê chuẩn các chương trình đào tạo; phát triển, thực hiện và xem xét chính sách; các quá trình đảm bảo chất lượng. Tùy theo điều kiện cụ thể của quá trình dạy và học tại trường, có thể thiết lập các tiểu ban trực thuộc hội đồng khoa học như sau:

* Tiểu ban đảm bảo chất lượng dạy và học làm nhiệm vụ hàng năm tư vấn cho hội đồng

khoa học, ban kế hoạch và ngân sách và hội đồng trường về đánh giá chất lượng theo các chỉ số phù hợp và các quá trình đảm bảo chất lượng khi lựa chọn các khoá học;

* Tiểu ban chương trình chịu trách nhiệm xem xét và đề xuất các đề nghị về các khoá học mới cho SV đại học và sau đại học cũng như các đề nghị thay đổi cho các khoá học hiện hành;

* Tiểu ban tuyển chọn chịu trách nhiệm đề xuất với hội đồng khoa học về các nguyên tắc, thủ tục và tiêu chí/yêu cầu để tuyển chọn SV mới;

* Tiểu ban nghiên cứu chịu trách nhiệm tư vấn cho hội đồng khoa học và ban kế hoạch và ngân sách về các vấn đề chính sách liên quan đến nghiên cứu chung và các nghiên cứu về SV tốt nghiệp;

* Tiểu ban công nghệ giáo dục và đa phương tiện tư vấn cho hội đồng trường về cách sử dụng công nghệ có hiệu quả để nâng cao chất lượng dạy và học; và

* Tiểu ban thư viện đề xuất các chính sách với hội đồng khoa học về việc phát triển các dịch vụ, nguồn lực và chiến lược thông tin phục vụ cho giảng dạy và nghiên cứu.

Ngoài ra, còn có nhiều ban khác trong trường đại học, như ban kế hoạch và ngân sách, ban cơ sở vật chất, ban tư vấn SV quốc tế, ban chiến lược thông tin, ban hỗ trợ SV,... cũng đóng góp vào hiệu quả của việc quản lí hoạt động dạy và học.

2.3. Xây dựng chính sách tuyển chọn, phát triển và duy trì một đội ngũ giảng viên với chất lượng cao nhất: Đây luôn là ưu tiên hàng đầu của hầu hết các trường đại học. Để giúp cho việc thăng tiến lên cấp độ cao hơn (ví dụ phó giáo sư) và bổ nhiệm thành giảng viên thường xuyên, các trường thường xây dựng hồ sơ khoa học cho từng giảng viên để tóm tắt các hoạt động và kết quả chính của giảng viên về giảng dạy, nghiên cứu (trong lĩnh vực giảng dạy của mình) và dịch vụ (tham gia lập kế hoạch, quản lí...).

Việc đánh giá kết quả giảng dạy của giảng viên chủ yếu dựa trên kết quả học tập và nghiên cứu của SV do giảng viên trực tiếp giảng dạy và hướng dẫn nghiên cứu đồng thời các kết quả này



phải có tiềm năng được duy trì.

Để hỗ trợ và phát triển nghề nghiệp cho giảng viên, các trường đại học thường thành lập Trung tâm phát triển nhân viên để phát triển chuyên môn cho cả nhân viên và giảng viên; và Trung tâm cải tiến dạy và học chịu trách nhiệm kết nối giữa việc cải tiến giảng dạy và phát triển giảng viên, như: khuyến khích, trợ giúp phát triển và đánh giá các sáng kiến của khoa trong dạy và học.

Ngoài ra, hàng năm các trường đều dành nhiều suất học bổng để giảng viên có cơ hội được đào tạo và bồi dưỡng tại các trường danh tiếng.

2.4. Xây dựng chính sách đáp ứng nhu cầu của SV. Hầu hết các trường đại học đều nhận thức được rằng: muốn giảng dạy và học tập có chất lượng cao thì SV phải tham dự tích cực vào quá trình này. Vì vậy, các trường đều xây dựng hồ sơ miêu tả về đặc điểm của SV để xây dựng môi trường học tập và lựa chọn các phương pháp giảng dạy, cũng như tài liệu học tập cho phù hợp.

Hơn nữa, theo lí thuyết về quản lí chất lượng tổng thể thì SV được thoả mãn nhu cầu thường học tập tích cực hơn và có kết quả tốt hơn so với SV chưa được thoả mãn. Để đáp ứng nhu cầu tốt nhất của SV, hầu hết các quá trình dạy và học đại học đều thiết kế các kênh thông tin phản hồi để SV và các doanh nghiệp có cơ hội bày tỏ nhu cầu và mong muốn của mình (xem sơ đồ trên). Dựa vào các kênh này, giảng viên và nhà trường liên tục điều chỉnh các hoạt động dạy và học cho thích hợp và phù hợp với thực tiễn. Tuy nhiên, trong một số trường hợp, nhu cầu của SV lại chưa thực sự phù hợp với nhu cầu chung của xã hội, vì vậy, nhà trường cũng cần tư vấn để giúp SV xác định tốt các nhu cầu dài hạn của mình sao cho phù hợp với nhu cầu phát triển của xã hội.

2.5. Thiết lập quy trình đánh giá và kiểm soát quá trình dạy và học bên trong và bên ngoài để đảm bảo đáp ứng tốt nhất nhu cầu của SV, các liên đới và cộng đồng. Quá trình bên trong gồm: đánh giá và xem xét SV, nhà trường, các khoá học/chương trình, khoa tự đánh giá kế hoạch và khoá học của mình... Quá trình đánh

giá bên ngoài gồm: kiểm định, khảo sát/nghiên cứu ý kiến của SV tốt nghiệp và chủ doanh nghiệp, ý kiến xem xét đánh giá từ các trường khác, đánh giá xếp hạng trường từ bên ngoài,...

3. Kết luận

Bản chất của quản lí quá trình dạy và học đại học đã được trình bày và phân tích thông qua các khái niệm, các thành tố và các giải pháp để quản lí hoạt động dạy và nhằm đạt tới các mục tiêu đã đề ra của nhà trường. Thật vậy, nếu nhà trường đã có các đầu vào về giảng viên, SV và cơ sở vật chất có chất lượng tốt, thì chất lượng của SV tốt nghiệp (đầu ra) sẽ chủ yếu phụ thuộc vào tính hiệu quả của việc quản lí quá trình dạy và học trong thực tiễn lớp học. Việc quản lí này không chỉ nhằm đáp ứng nhu cầu của SV, các liên đới và xã hội, mà còn phải hỗ trợ và lôi cuốn SV tham dự tích cực vào quá trình dạy và học, có như vậy mới nâng cao được chất lượng học tập của SV trong trường đồng thời nâng cao được chất lượng đầu ra của SV tốt nghiệp.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Lee, F. T. and Han, Y. B. (2005), *Application of Effective Teaching and Learning Methods in Engineering Education*, Monash University Malaysia, Malaysia.
2. Huitt, W. (2003), *A Transactional Model of The Teaching and Learning Process*, Educational Psychology Interactive, Valdosta State University, Valdosta.
3. Nasseh, Bizhan (2001), *Changing Definition of Teaching and Learning*, Ball State University.
4. University of Western Australia (2007), *Teaching and Learning: Planning Management and Quality Assurance*, Perth, Australia.
5. University of Western Australia (2002), *Teaching and Learning: Planning Management and Quality Assurance*, Perth, Australia.
6. University of Melbourne (2005), *Teaching and Learning: Management Plan*, Melbourne, Australia.
7. University of Portsmouth (2007), *Teaching and Learning*, UK
8. University of York (2004), *Teaching and Learning*, <http://www.york.ac.uk>

SUMMARY

The article presents how to manage the teaching and learning process at the level of higher education while analysing interrelations among the elements of the management process.